

Islamic Azad University, Lahijan Branch

Jurisprudence and Criminal Law Doctrines

آموزه‌های فقه و حقوق جزاء

HomePage: <http://jcl.d.liau.ac.ir>

Vol.1, No.4, Issue 4, Winter 2022, P:45-67

Receive Date: 2022/12/14

Revise Date: 2023/1/8

Accept Date: 2023/1/17

Article type: Original Research

Online ISSN: 2821-2339

DOI: 10.30495/jcl.d.2023.1975052.1032

Investigating the Impact of Creating Electronic Notification and Registration in the Process of Judicial Proceeding

Behnam Ghanbarpoor¹Omid Ghorbani²

Abstract

Today, in the judiciary, very high volume of the current cases is very high and on the other hand, the number of incoming cases is increasing. On the other hand, the imposition of costs and the prolongation of the proceedings and the use of traditional cases such as traditional notification by notification agents and the like, lead to a decrease in accuracy during the proceedings and ultimately the dissatisfaction of the clients. One of the methods that is now used to reduce the delay of proceedings and also to reduce disruptions in the proceedings (crimes against judicial justice) is electronic communication based on the network. Therefore, in this study, the effect of electronic notification and registration on the process of dealing with judicial cases was investigated. Studies show that electronic notification and registration has a positive effect on the process of dealing with judicial cases. Increasing the quality of proceedings, increasing the speed of proceedings, providing electronic services to the people and the parties to the case, improving the ability of judicial supervision and reforming the statistical system, increasing the speed of response, not having to go to the court and controlling the case around the clock, registering the details of witnesses and informants in order to identify profiteers in different cases, preventing manipulation of documents and non-interference in the contents of the notification are among the advantages of electronic notification. From the point of view of clients and judges, the positive effect of electronic notification on judicial cases is the condition of updating and optimizing the electronic notification system, increasing the speed and reducing errors, increasing the security of the system, increasing awareness and training clients to use the electronic notification system, recording events along with date of bills and annexes as well as facilitating logging into the system can be effective in increasing the speed of judicial cases.

Keyword: electronic notification, judicial electronic services, proceedings, electronic registration.

¹ . Assistant Professor of Department of Law, Qayem Shahr Branch, Islamic Azad University, Qayem Shahr, Iran. (Corresponding Author) behnamghanbarpor45@yahoo.com

² .PhD student of Criminal Law and Criminology, Qayem Shahr Branch, Islamic Azad University, Qayem Shahr, Iran. m.ghorbani.co@gmail.com.

دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان

Jurisprudence and Criminal Law Doctrines آموزه‌های فقه و حقوق جزاء

سال اول - شماره ۴ - شماره پیاپی ۴ - زمستان ۱۴۰۱، ص ۴۵-۶۷	Homepage: http://jcl.d.liau.ac.ir
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۳	تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۰/۱۸
نوع مقاله: پژوهشی	شاپا الکترونیکی: ۲۸۲۱-۲۳۳۹
DOI: 10.30495/jcl.d.2023.1975052.1032	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۷

بررسی تأثیر ایجاد ابلاغ و ثبت الکترونیکی در روند دادرسی قضایی

بهنام قنبرپور^۱

امید قربانی^۲

چکیده

امروزه، در قوه قضائیه حجم بسیار بالای پرونده‌های جاری و از سوی دیگر تعداد بالای پرونده‌های ورودی سیر صعودی دارد. از سوی دیگر تحمیل هزینه‌ها و طولانی شدن روند رسیدگی و استفاده از موارد معمول سنتی همچون ابلاغ سنتی توسط مأمورین ابلاغ و امثالهم، موجب کاهش دقت در طول دادرسی و در نهایت نارضایتی مراجعین می‌شود. یکی از روش‌هایی که اکنون در جهت کاهش اطاله‌ی دادرسی و نیز کاهش اخلاف در روند دادرسی (جرایم علیه عدالت قضایی) استفاده می‌شود ابلاغ الکترونیک مبتنی بر شبکه است؛ از این رو در این مطالعه به بررسی تأثیر ابلاغ و ثبت الکترونیکی بر روند رسیدگی به پرونده‌های قضایی پرداخته شد. مطالعات نشان می‌دهد که ابلاغ و ثبت الکترونیکی بر روند رسیدگی به پرونده‌های قضایی دارای تأثیر مثبت است. افزایش کیفیت دادرسی، افزایش سرعت دادرسی، ارائه خدمات الکترونیک به مردم و طرفین پرونده، ارتقاء توان نظارت قضایی و اصلاح نظام آماري، افزایش سرعت پاسخگویی، عدم نیاز مراجعه به دادگاه و کنترل شبانه روزی پرونده ثبت مشخصات شاهدان و مطلعین جهت شناسایی افراد سوذجو در پرونده های مختلف، جلوگیری از دستکاری اوراق پرونده و عدم تداخل در محتویات ابلاغ از مزایای ابلاغ الکترونیکی شمرده می‌شود. از نگاه مراجعان و قضات تأثیر مثبت ابلاغ الکترونیکی بر پرونده‌های قضایی به شرط به‌روزرسانی و بهینه‌سازی سامانه ابلاغ الکترونیکی، افزایش سرعت و کاهش خطا، بالا بردن امنیت سامانه، افزایش آگاهی‌ها و آموزش مراجعین برای استفاده از سامانه ابلاغ الکترونیکی، ثبت وقایع همراه با تاریخ لوایح و پیوست‌ها و نیز تسهیل ورود به سامانه می‌تواند در افزایش سرعت رسیدگی به پرونده‌های قضایی مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: ابلاغ الکترونیکی، خدمات الکترونیک قضایی، دادرسی، ثبت الکترونیکی.

^۱. استادیار گروه حقوق، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران (نویسنده مسئول). Behnam.Ghanbarpor@iau.ac.ir

^۲. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران. m.ghorbani.co@gmail.com

امروزه ناکارآمدی روش‌های مرسوم سنتی ابلاغ اوراق قضایی، بایگانی پرونده‌ها و هزینه‌بر بودن آن، چالش‌های دسترسی به منابع اطلاعاتی مطمئن، بیم مفقود شدن اوراق و مدارک و حتی بیم دستکاری پرونده‌ها و ایضاً اطاله‌ی دادرسی از یک طرف و امکان پیگیری از راه دور وضعیّت پرونده و ارسال لوایح و غیره با استفاده از فن‌آوری‌های جدید، به یکی از دغدغه‌های جدی نظام‌های حقوقی و کیفری قضایی تبدیل شده است. در این راستا، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات دارای اهمیّت فراوانی در مسیر بهبود مدیریت دادگستری و عاملی در گسترش فرصت‌های جدید می‌باشد (Loveday, 2000, 23).

علاوه بر کارکردهای کلان فناوری اطلاعات و ارتباطات، می‌توان کارکردهای دیگری چون دسترسی به خدمات قضایی الکترونیکی، امکان دادرسی بر خط (on line)، استفاده از بایگانی الکترونیکی، تبادل الکترونیکی اسناد دادرسی را نام برد (Velicogna, 2007, 129). فناوری اطلاعات و ارتباطات را می‌توان شاخصی پویا در اندازه‌گیری کیفیت دادرسی دانست که به قوه قضائیه در ارائه خدمات قضایی کمک شایانی می‌کند (Fabri & Contini, 2003, 2).

قسمت اول بند ت ماده‌ی ۳۸ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵ اشعار می‌دارد: به منظور افزایش سرعت، صحت، کارایی و امنیّت در ارائه خدمات حقوقی و قضایی و تحقّق نظام جامع دادرسی الکترونیک، قوه‌ی قضائیه مکلف است برای توسعه‌ی الکترونیک اطلاعات و ارتباطات قوه‌ی قضائیه، مراکز و سازمان‌های وابسته نسبت به تکمیل و روزآمد کردن داده‌ها و اطلاعات مرکز ملی داده‌های قوه‌ی قضائیه و توسعه‌ی خدمات این مرکز و استقرار کامل شبکه ملی عدالت اقدام کند.

ایجاد مانع بر اخلاص کنندگان عدالت قضایی در دادرسی از جمله ثبت شهادت در سامانه یا جلوگیری از نفوذ و دستکاری اشخاص دیگر در اوراق پرونده از طریق ثبت وقایع در سامانه از مهمترین ویژگی‌های ایجاد شبکه‌ی (الکترونیکی شدن فرایند دادرسی) است. یکی از مهمترین ادله‌ی اثبات دعوا شهادت شهود است. با توجه به اهمیّت زیاد شهادت، قانونگذار ادای شهادت دروغ را جرم انگاری و برای آن مجازات تعیین نموده است (حاجی تبار فیروزجایی، ۱۳۹۲، ۷). سامانه‌ی الکترونیک قضایی به همین دلایل اقدام به ثبت اسامی گواهان یا مطلعین همراه با شماره پرونده‌ی استنادی می‌نماید تا نسبت به شناسایی اطلاعات افراد سودجو و تبانی‌کننده اقدام نماید. استفاده از این سامانه باعث می‌شود که روند تحقیقات و دادرسی‌ها به انحراف نرود (کاظمی فرد رئیس مرکز آمار، ۳). (vokalapress.ir, ۳).

جرايم عليه عدالت قضایی و اخلال در فرایند دادرسی در محاکم بین‌المللی از جمله اساسنامه‌ی روم، مربوط به دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC) نیز جرم‌انگاری شده‌اند؛ از جمله جرم اهانت به دادگاه و شهادت دروغ و نفوذ. با بررسی روند تصویب مواد ۷۰ و ۷۱ اساسنامه‌ی دادگاه کیفری بین‌المللی قلمرو چنین صلاحیتی روشن می‌شود (میرمحمد صادقی و عابد، ۱۳۹۱، ۱).

این مقاله با روش توصیفی تحلیلی در مقام پاسخ به این سؤال است که آیا ابلاغ الکترونیکی بر روند رسیدگی به پرونده‌های قضایی مؤثر است؟ بنابراین با توجه به اینکه می‌توان امیدوار بود یکی از روش‌های کاهش اطاله‌ی دادرسی، الکترونیک شدن دادرسی و انجام اقدامات لازمه یا تحقیق از شهود و مطلعین و یا تحقیقات از طریق روند الکترونیک قضایی است. لوابیح، طرح‌ها و مصوباتی که در چند سال اخیر مطرح شده، موجب تصویب موادی در قوانین مدونه گردیده است؛ همچنین ماده‌ی ۶۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری، صراحتاً به این مسأله پرداخته است؛ اما باید در نظر داشت که برای بهره‌برداری مناسب از این مهم باید پیش‌نیازها و زیرساخت‌های لازم اجتماعی و قانونی برای روش‌های نوین دادرسی به وجود بیاید.

هر چند بحث فناوری اطلاعات و ارتباطات در حوزه‌ی حقوقی، ابتدا در حوزه‌ی حقوق تجارت به کار گرفته شده است و قانون تجارت الکترونیک مصوب سال ۱۳۸۲ پیرامون موضوع پرداخته و آثار حقوقی در خور توجهی نیز در این خصوص تألیف گردید (السان، ۱۳۹۶)؛ اما برای نخستین بار بحث فناوری اطلاعات در قوه‌ی قضائیه در دستور العمل توسعه کاربردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در دستگاه قضایی و استقرار نرم افزار مدیریت پرونده‌ی قضایی پیش‌بینی و در سیاست‌های کلی قضایی پنج ساله در سطح کلان، مبنای قانون‌گذاری تکلیفی در قوانین برنامه‌ی پنج ساله‌ی پنجم و ششم، قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه و ... قرار گرفت.

۱. ابلاغ الکترونیکی

ابلاغی است که با آن شهروندان می‌توانند به صورت الکترونیکی، خدماتی؛ مثل: دریافت خلاصه پرونده، دریافت نشانی شعبه‌ی رسیدگی‌کننده، دادخواست یا شکوائیه یا اجرائیه، ارسال پیشنهاد یا انتقاد را بهره‌مند شوند. به موجب ماده‌ی ۱۷۵ قانون آیین دادرسی کیفری، قوه‌ی قضائیه موظف است اوراق قضایی را با استفاده از سامانه‌های الکترونیکی یا مخابراتی ابلاغ نماید. مراجعان به قوه‌ی قضائیه موظف هستند جهت دریافت الکترونیکی اوراق قضایی به سامانه‌ای که به این منظور ایجاد گردیده مراجعه نمایند. ماده‌ی ۶۵۵ آیین دادرسی کیفری ابلاغ قضایی به صورت الکترونیکی را کافی دانسته و تبصره‌ی این ماده نیز ابلاغ الکترونیکی را قابل پذیرش می‌داند. با راه اندازی سامانه‌ی پیام کوتاه خدمات الکترونیک قضایی، شهروندان قادر خواهند بود از روند پرونده‌ی قضایی خود مطلع گردند (زراعت و مهاجری، ۱۳۸۷، ۱۸۳).

۲. تاریخچه‌ی ابلاغ الکترونیکی

فناوری اطلاعات و ارتباطات به یاری ویژگی‌های مثبت فراوان خود، جنبه‌های مختلف زندگی بشر امروز را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مقوله‌ی دادرسی نیز از این قاعده مستثنی نیست. روند الکترونیکی شدن خدمات قضایی دادگستری، از اوایل سال ۱۳۸۰ آغاز گردید و نتیجه‌ی آن راه اندازی سیستم مدیریت پرونده‌ی قضایی است که از طریق آن علاوه بر مکانیزه شدن امور اداری دستگاه قضایی، برخی خدمات قضایی از قبیل ارائه دادخواست، پیگیری پرونده و ... نیز به صورت الکترونیکی و اینترنتی به مردم ارائه می‌شود. قانونگذار در صدد تدوین قوانین در این زمینه برآمده است که در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ مواد ۵۷۱ الی ۶۶۴ دادرسی الکترونیک پیش‌بینی شده است و این قانون عام در رسیدگی حقوقی کاربرد دادرسی الکترونیکی را بیان داشته است.

بدین ترتیب لازم است تأثیر الکترونیک شدن خدمات الکترونیک قضایی در رسیدگی‌های حقوقی بررسی شود و در این راستا به دنبال تعریف مفاهیم و تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات در سیستم مدیریت پرونده‌های قضایی، تشکیل پرونده قضایی و جلسه دادرسی توجه شده و با برشمردن مزایا و معایب به این مهم پرداخته شده است؛ از جمله این مزایا در سیستم مدیریت پرونده‌ی قضایی: افزایش کیفیت دادرسی، افزایش سرعت دادرسی، ارائه خدمات الکترونیک به مردم و طرفین پرونده، ارتقاء توان نظارت قضایی و اصلاح نظام آماری قوه‌ی قضائیه می‌شود؛ همچنین مزایای مربوط به جلسه دادرسی: کاهش اطاله‌ی دادرسی، افزایش حضور وکیل در جلسات دادرسی و تسهیل اعلام وکالت از طریق سامانه، تحویل در محدوده‌ی صلاحیت محلی را می‌توان برشمرد؛ ایضاً از طرفی معایب سیستم مدیریت پرونده‌ی قضایی: تأثیرات فرهنگی و اجتماعی برای کندی استفاده اشخاص ناتوان از استفاده از شبکه و فرایند الکترونیکی، توسعه‌ی فناوری و اطلاعات و ارتباط می‌گذارد و نیز معایب جلسه دادرسی همچون امکان کاهش تمرکز شرکت کنندگان، کاهش توانایی اظهار نظر و دفاع و امثالهم در این تحقیق مورد بررسی واقع شده و بحث درباره‌ی چگونگی اجرایی شدن آن نیز به صورت جامع در مباحث نظری و عملی به چالش کشیده شده است.

مهمترین نتایجی که از این پژوهش به دست آمده است این است که اولاً، خدمات قضایی الکترونیکی با وجود شباهت زیادی با خدمات قضایی سنتی، تفاوت‌هایی با آن دارد و لازم است زیرساخت اجرایی و تدوین قوانین متناسب با آن وضع شود؛ ثانیاً، این نوع خدمات قضایی الکترونیکی همچون کاهش اطاله‌ی دادرسی، افزایش کیفیت خدمات قضایی، عدالت در خدمات قضایی و افزایش رضایتمندی شهروندان بر این اساس باید مورد توجه جدی صاحب نظران حقوقی و مسئولان دستگاه قضایی (و همچنین مهندسان کامپیوتر، برق، شبکه امنیت و اطلاعات و بهره‌گیری از تجربیات موجود) قرار گیرد (محسنی و رضایی نژاد، ۱۳۹۱، ۱۱۸-۱۱۷).

یکی از روش‌هایی که برای کاهش اطاله‌ی دادرسی می‌توان به آن امیدوار بود، الکترونیکی شدن دادرسی است؛ چرا که طبیعی است تشریفات طولانی ابلاغ سنتی در داخل یا خارج از کشور و بعضاً، اشتباهات مأموران ابلاغ، یکی از علت‌های مهم اطاله‌ی دادرسی است؛ اما باید در نظر داشت که برای بهره برداری مناسب از این مهم (الکترونیکی شدن دادرسی) باید پیش‌نیازها و زیرساخت‌های لازم اجتماعی و قانونی برای روش‌های نوین دادرسی به وجود آید. ماده‌ی ۶۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری صراحتاً به این مسأله پرداخته است و اشعار می‌دارد: در هر مورد که به موجب قوانین آیین دادرسی و سایر قوانین و مقررات موضوعه اعم از حقوقی و کیفری، سند، مدرک، نوشته، برگه اجراییه، اوراق رأی، امضا، اثر انگشت، ابلاغ اوراق قضایی، نشانی و مانند آن لازم باشد، صورت الکترونیکی یا محتوای الکترونیکی آن حسب مورد با رعایت ساز و کارهای امنیتی مذکور در مواد این قانون و تبصره‌های آن کافی و معتبر است.

در کلیه‌ی مراحل تحقیق و رسیدگی حقوقی و کیفری و ارائه خدمات الکترونیک قضایی، نمی‌توان صرفاً به لحاظ شکل یا نحوه‌ی تبادل اطلاعات الکترونیکی از اعتبار بخشیدن به محتوا و آثار قانونی آن خودداری نمود. قوه قضائیه موظف است سامانه‌های امنیتی لازم را جهت تبادل امن اطلاعات و ارتباطات بین اصحاب دعوی، کارشناسان، دفاتر خدمات الکترونیک قضایی، ضابطان و مراجع قضایی و سازمان‌های وابسته به قوه قضائیه ایجاد نماید.

قوه قضائیه می‌تواند جهت طرح و پیگیری امور قضایی مراجعان موضوع این قانون در فضای مجازی نسبت به ایجاد دفاتر خدمات الکترونیک قضایی و جهت هماهنگی فعالیت دفاتر، نسبت به ایجاد کانون دفاتر خدمات الکترونیک قضایی، با استفاده از ظرفیت بخش خصوصی اقدام نماید.

دفاتر خدمات الکترونیک قضایی می‌توانند از بین دفاتر اسناد رسمی و غیر آن انتخاب یا تأسیس شوند. آیین‌نامه‌ی اجرایی این ماده ظرف سه ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون توسط شورا تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

مراجعان به قوه قضائیه موظف هستند پست الکترونیکی و شماره تلفن همراه خود را در اختیار قوه قضائیه قرار دهند، و در صورت عدم دسترسی به پست الکترونیک، مرکز آمار موظف است برای شهروندان و متقاضیان امکانات لازم برای دسترسی به پست الکترونیکی ملی قضایی جهت امور قضایی ایجاد کند (سهراب بیگ، ۱۳۸۰، ۴۸-۴۶).

از طرفی ماده‌ی ۷ آیین‌نامه ارائه خدمات الکترونیک قضایی که به تصویب ریاست محترم قوه قضائیه رسیده است، ابلاغ دادخواست و ضمایم آن و یا ابلاغ هرگونه قرار و دستور قضایی به مخاطبان ذی‌ربط را به صورت الکترونیکی امکان‌پذیر نموده است. بر این اساس در صورت عدم

دسترسی به نشانی الکترونیک و شماره تلفن همراه، ابلاغ و احضار به صورت فیزیکی انجام خواهد شد.

۳. سامانه‌های رسیدگی به پرونده‌های قضایی مراجعان

سامانه و طرح‌هایی که در قوه قضائیه راه اندازی و تأثیر بسیار زیادی در روند و سرعت دادرسی داشته‌اند، طرح CMS، اتوماسیون اداری و آرشیو الکترونیک هستند. علاوه بر تسریع در دادرسی، سرعت در مکاتبات اداری، دسترسی سریع و آسان مراجعین به اطلاعات شخصی پرونده، دسترسی سریع اشخاص مرتبط با پرونده از جمله قاضی پرونده و مدیر دفتر به اطلاعات پرونده و سوابق قضایی طرفین در صورت صلاحدید قاضی، ثبت سریع و به روز اطلاعات پرونده، امکان ارسال آخرین وضعیت و اقدام پرونده از طریق پیامک به تلفن همراه طرفین (مزیتی که در آینده نزدیک می‌توان از آن استفاده کرد، نقطه زنی (BTS) موبایل برای شناسایی مجرمان دارای جرم سنگین با دستور مقامات ذیصلاح خواهد بود)، دسترسی و کنترل شعب زیرمجموعه توسط مسئولان عالی قضایی، لزوم ثبت به موقع داده‌ها و رعایت مهلت و مواعد آیین دادرسی در سیستم، گزارشگری سریع و تحلیل آماری، کاهش مراجعان به دستگاه قضایی، پیشگیری و کاهش تخلف احتمالی، ارتقاء توان ارزیابی و نظارت قضایی بر عملکرد و بهره‌وری شعب از ده‌ها مزیت این سامانه‌ها است. همچنین در خصوص استفاده از فناوری‌های جدید و مکانیزه در دستگاه قضایی و تأثیر آن بر کاهش اطاله‌ی دادرسی می‌توان به دفاتر خدمات الکترونیک قضایی اشاره کرد. در این دفاتر به تدریج ارائه و پیگیری دادخواست، شکوائیه، اظهارنامه، ارائه لایحه، مدارک و مستندات پرونده، اطلاع از آخرین وضعیت پرونده، رؤیت خلاصه موضوعات و مشاهده روند کار پرونده قابل ارائه به مراجعان خواهد بود. تمامی تسهیلات ویژه در زمینه‌ی دادرسی برای مردم در این طرح دیده شده است و مردم می‌توانند با داشتن کد رهگیری مشخص روند بررسی پرونده‌های خود را دنبال کنند. طرح دفاتر خدمات الکترونیک قضایی با حذف واسطه‌های کاذب از برخی هزینه‌ها، اتلاف وقت و مفسده‌ها جلوگیری می‌نماید، به همین دلیل با برطرف شدن مشکلات این طرح، دفاتر خدمات الکترونیک قضایی در تمام نواحی کشور ایجاد می‌گردد.»

سامانه‌ی پیام کوتاه خدمات الکترونیک قضایی با شماره ۵۰۰۰۲۹ نیز یکی دیگر از این دسته خدمات قوه قضائیه است که با ارسال رمز یا مشخصات ابلاغ و احراز هویت تلفن همراه مخاطب ایمنی را افزایش می‌دهد و ایضاً، ارسال کننده‌ی اصلی از منبع قوه قضائیه را از ارسال کننده‌های هکر و نا امن تفکیک می‌نماید؛ به طوری که اگر با شماره دیگری ابلاغ یا درخواستی شبیه به ابلاغ قضایی به شهروندان پیامک شود مشخص خواهد شد که لینک موجود در پیامک مربوط به قوه قضائیه نبوده و مشکوک است؛ از موارد دیگر توجهات حفظ حریم خصوصی است که بسیار

حائز اهمیت بوده و دائماً در حال بررسی و رفع اشکالات احتمالی است. همچنین طرفین پرونده‌ها می‌توانند با داشتن شماره پرونده، ردیف فرعی و رمز شخصی با ورود به سایت www.adliran.ir از وضعیت پرونده‌ی خود مطلع شوند. با مطالعات امکان‌سنجی و بررسی می‌توان از ظرفیت‌های بیشتر این سامانه‌ها استفاده کرد، به عنوان مثال با رفع موانع قانونی ارسال احضاریه و اختطاریه از طریق ایمیل یا پیامک، می‌توان مشکل ابلاغ اوراق قضایی را نیز رفع کرد. با عنایت به اینکه قوه‌ی قضائیه یکی از قوای سه‌گانه، مستقل و مهم کشور محسوب می‌شود، وظایف و اهداف مهم و اساسی بر شمرده فوق، محتاج تأمین امکانات متناسب با وظایف محوله است.

در حال حاضر همه‌ی عرصه‌ها با وجود فناوری‌های الکترونیکی و ارتباطی شبکه شتاب و سرعت یافته است، اما قوه‌ی قضائیه نتوانسته بودجه و اعتبار لازم را جذب و از ابزار و وسایل مورد نیاز از جمله امکانات اداری و سخت‌افزاری سیستم‌های رایانه را در حد مطلوب مهیا نماید؛ اگر چه گام‌های مهم و اساسی برداشته است. مشکل بودجه و اعتبار و کمبود امکانات مورد نیاز و نیز عدم وجود علم کافی در رشته‌های برق الکترونیک و کامپیوتر و تجربیات در بکارگیری از تکنولوژی، سرعت پایین اینترنت یا قطع موقت شبکه، عدم دسته‌بندی و اسکن از اوراق پرونده و نظیر آن، به طور غیر مستقیم بر میزان فعالیت محاکم، قضات، کارکنان و به دنبال آن بر تراکم پرونده‌ها اثر می‌گذارد؛ بنابراین می‌توان گفت یکی از عوامل اطاله‌ی دادرسی و افزایش موجودی پرونده‌ها، کمبود بودجه و وجود پاره‌ای از مشکلات است که متناسب با نیازها در قوه‌ی قضائیه باید رفع شوند و می‌توان به مساعدت سایر قوا و نهادهای نخبه و دانش‌بنیان جهت یاری رساندن به رفع معضلات به کارگیری سامانه‌ی الکترونیکی و حتی هوشمندسازی شبکه اشاره نمود و این یکی از اصول عدالت است که باید رعایت شود.

به هر حال در سیستم سنتی که یک اختطاریه یا احضاریه علاوه بر خواهان به نشانی خواننده ارسال می‌شود تا در جلسه رسیدگی حضور پیدا کرده و از خود دفاع نمایند، در روند ابلاغ الکترونیک نیز چنین خواهد بود، با این تفاوت که سریع‌تر و مطمئن‌تر بوده و حتی ترفند و خدعه‌های ادعای عدم اطلاع توسط خواننده که بر غیبت در جلسه‌ی دادرسی و سپس واخواهی مانور داده و دادرسی را طولانی نماید نیز تقریباً به صفر خواهد رسید. علاوه بر دو طرف دعوا هر کسی که به هر نحوی در جریان رسیدگی در این پرونده درگیر می‌شود مانند وثیقه‌گذار یا شاهد نیز توسط ابلاغ الکترونیکی به دادگاه دعوت می‌شود. این امر به خوبی مشخص است که نقش ابلاغ یکی از موارد مهم در جریان رسیدگی دادگاه‌ها است؛ در واقع مرجع قضایی از این طریق با طرفین دعوا و اشخاص دیگر در تماس است. تصمیمات دادگاه در برخی موارد نیز به این وسیله به طرفین

رسانده می‌شود (شاهسونند و خجسته بخت، ۱۳۸۸، ۱۱۲؛ گلباغی ماسوله و ملک مطیعی، ۱۴۰۱، ۹۱).

۱-۳. احضاریه و اخطاریه

اگر مأمور ابلاغ درب منزل شما را بزند و به شما بگوید برگه‌ای از طرف دادگاه برای شما آورده به سرعت به طرف درب می‌روید تا برگه را ببینید. نام این برگه اخطاریه و در مواردی احضاریه است. در قانون نام برگه‌ای که از طرف دادگاه توسط مأمور ابلاغ آورده می‌شود «اخطاریه» است. اخطاریه بیشتر برای یادآوری زمان یا امری به افراد است و بیشتر در امور مدنی کاربرد دارد؛ مثلاً، فردی به دادگاه مراجعه کرده و اعلام کرده که از شما پولی طلب دارد. دادگاه صالح برای شنیدن توضیحات شما اخطاریه‌ای مبنی بر حضور و تاریخ تشکیل و موضوع جلسه رسیدگی ارسال می‌نماید تا شما به عنوان خواننده در جلسه حضور پیدا کنید یا ممکن است اخطاریه رفع نقص مدارک برایتان ارسال می‌کند؛ اما احضاریه در مواردی است که حضور جنبه‌ی امری دارد و باید حاضر شوید و اگر از دستور مرجع قضایی سرپیچی کنید، نتیجه‌ی عدم حضور جلب شما خواهد بود (زرکلام، ۱۳۹۱، ۱۲۹).

۲-۳. ابلاغ واقعی و قانونی

با توجه به اهمیت ابلاغ و نظم بخشیدن به آن با توجه به ویژگی‌هایی که در قانون برای ابلاغ ذکر شده به دو نوع، دسته‌بندی اشاره شده است. ابلاغ واقعی ابلاغی است که برگه‌ی اخطاریه یا احضاریه به دست خواننده یا کسی داده می‌شود که صلاحیت دریافت دارد (به طور مثال در مورد اطفال باید به دست ولی آن‌ها برسد) و رسید دریافت می‌گردد. در مورد اشخاص حقوقی مانند شرکت‌ها به کسی داده شود که مأمور دریافت اوراق است. ابلاغ قانونی به هر شکل ابلاغ غیر از ابلاغ واقعی است که در قانون آیین دادرسی مدنی در مواد ۶۹ به بعد بیان شده است؛ مثلاً برگه‌ی اخطاریه به یکی از بستگان خواننده داده شود؛ این ابلاغ قانونی است. در ابلاغ قانونی مستقیماً خود فرد اوراقی که دادگاه ارسال کرده را دریافت می‌کند و در نتیجه باعث افزایش سرعت در روند رسیدگی شده و اصطلاحاً از اطالهی دادرسی جلوگیری می‌شود؛ هم‌چنین مرجع قضایی صالح مطمئن می‌شود که دریافت کننده ابلاغ واقعی از محتویات ابلاغ یا احضار مطلع شده و بهانه‌های بعدی عدم اطلاع اصولاً از وی مسموع نخواهد بود. در این نوشته به بررسی ابلاغ واقعی پرداخته می‌شود (زرکلام، ۱۳۹۱، ۱۳۰).

۳-۳. شیوه‌های ابلاغ واقعی به اشخاص حقیقی

هر انسانی، شخص حقیقی است. دادگاه پس از بررسی مدارک شما دستور ابلاغ اوراق دعوا را صادر می‌کند. مدیر دفتر یک نسخه از دادخواست و پیوست‌های آن را در دفتر بایگانی نموده و

نسخه دیگر آن را برای آگاهی طرف دیگر دعوا برای خواننده و اشخاص مرتبط با دعوا، ارسال می‌کند تا در زمان مقرر در دادگاه حضور پیدا کنند. مأمور ابلاغ موظف است ظرف دو روز اختطاریه را به خواننده برساند و از خواننده در برگ دیگر اختطاریه رسید بگیرد و اگر از گرفتن اوراق خودداری کرد، باید در اختطاریه قید شود. در مواردی که خواننده صلاحیت گرفتن اوراق قضایی را ندارد مانند صغیر و مجنون به ولی و قیم آن‌ها تسلیم خواهد شد. اگر فردی که قرار است ابلاغ به وی صورت گیرد در زندان یا بازداشتگاه باشد، اوراق قضایی از طریق اداره‌ی زندان به او ابلاغ می‌شود و نسخه‌ی دیگر حاوی گزارش به دادگاه بازگردانده می‌شود. در صورتی که خواننده جزء کارکنان دولتی باشد، اوراق قضایی به کارگزینی یا رئیس کارمند تحویل می‌شود و آن‌ها موظفند به کارمند اطلاع بدهند. اگر خواننده در شهر دیگری زندگی می‌کند که از نظر قضایی حوزه‌ی دیگری محسوب می‌شود، اوراق قضایی به دفاتر دادگاه حوزه قضایی محل زندگی خواننده ارسال می‌شود و آن دادگاه ابلاغ را انجام می‌دهد. اگر در حوزه‌ی قضایی سکونت خواننده دادگاهی نبود توسط مأمورین انتظامی ابلاغ صورت می‌گیرد. اگر در محلی که وی زندگی می‌کند نه دادگاه بود و نه نیروی انتظامی، توسط بخشداری محل ابلاغ صورت می‌گیرد. طبق قانون مدنی محل سکونت زن، محل زندگی شوهر است. اگر خواننده زن باشد و در محل زندگی شوهر سکونت نداشته باشد، باید ابلاغ در محل کار یا زندگی زن (محل امور مهم زن) صورت گیرد. یا برای زن محجور محل اقامت قیم او خواهد بود در مورد شوهر محجور نیز محل اقامت زن محل اقامت شوهر نخواهد بود بلکه محل امور مهم خود زن اقامتگاه زن محسوب می‌شود. اقامتگاه شوهری که محجور است همان اقامتگاه قیم خواهد بود. ایرانیانی که در خارج از کشور اقامت دارند، اوراق مربوط به آن‌ها به اداره حقوقی قوه قضائیه ارسال و از آن طریق به وزارت امور خارجه فرستاده می‌شود تا از طریق مأموران کنسولی ابلاغ صورت گیرد و گزارش مربوطه به دادگاه اعاده می‌شود (زرکلام، ۱۳۹۱، ۱۳۳).

۴-۳. شیوه‌های ابلاغ واقعی برای اشخاص حقوقی

در دادگاه‌ها اشخاص حقوقی هم مانند اشخاص حقیقی می‌توانند طرف دعوا قرار گیرند؛ مثلاً، یک شرکت تجاری شخص حقوقی است. در دعاوی راجع به اداره‌های دولتی و سازمان‌های وابسته و شهرداری‌ها اوراق قضایی به رئیس دفتر این سازمان‌ها یا قائم مقام وی داده می‌شود و رسید اخذ می‌شود (دادگر و قوام کریمی، ۱۳۹۵، ۲۲).

۵-۳. ابلاغ به اشخاص حقوقی خصوصی

در مورد شرکت‌های غیر دولتی برگه ابلاغ به مدیر، قائم مقام وی یا به فرد دارنده حق امضاء داده می‌شود؛ چون این امر صراحتاً در قانون آمده پس ابلاغ واقعی است. در مورد شرکت‌هایی که ورشکسته شده‌اند به اداره‌ی امور تصفیه و ورشکستگی داده می‌شود و اگر شرکت کلاً منحل شده

باشد، به مدیر قبل از انحلال داده می‌شود. اگر تمام این موارد رعایت شود، ابلاغ واقعی محسوب می‌شود. اینکه ابلاغ واقعی یا قانونی باشد، از این جهت اهمیت دارد که اگر ابلاغ قانونی باشد، یعنی: اطمینانی وجود ندارد که برگه‌های قضایی به دست فرد مورد نظر رسیده یا نه؟ بنابراین در صورتی ابلاغ قانونی برای دادگاه معتبر است که دادگاه اطمینان پیدا کند که اوراق به دست خواننده یا فرد مورد نظر رسیده یا وی از محتویات آن اطلاع یافته باشد. اگر این اتفاق نیفتد، روز از نو روزی از نو ممکن است این موضوع باعث تجدید جلسه و تأخیر در امر رسیدگی و در نتیجه عدم احقاق حق شود (دادگر و قوام کریمی، ۱۳۹۵، ۲۳).

۶-۳. قلمرو مکانی ارسال ابلاغ

اقامتگاه هر شخصی جایی است که او زندگی می‌کند یا مرکز مهم امور او است. در قانون هر جایی که مرکز مهم امور فرد باشد اقامتگاهش محسوب می‌شود؛ بنابراین کارمند دولت مرکز مهم آموزش اداره او است، حق مسکن یکی از حقوق اساسی هر فرد در جامعه است (گلباغی ماسوله و ملک مطیعی، ۱۴۰۱، ۸۶). در قانون گفته شده که ابلاغ به هر یک از محل سکونت یا کار فرد می‌تواند صورت گیرد. این اقامتگاه حقیقی است. یک نوع دیگر هم به نام اقامتگاه انتخابی وجود دارد که هر یک از دو طرف دعوا یا وکلای آنها می‌توانند محلی را اعلام کنند که اوراق اختطاریه به آن نشانی ارسال شود در نتیجه تمام اوراق قضایی به آن آدرس ارسال می‌شود البته محل انتخابی در مقر دادگاه باشد (دادگر و قوام کریمی، ۱۳۹۵، ۱۲).

۷-۳. ابلاغ در امور کیفری

ابلاغ در امور کیفری، مانند ابلاغ در امور مدنی است. فقط در یکجا تفاوت دارد و آن این است که اگر فردی که ابلاغ به وی صورت می‌گیرد، بی‌سواد باشد، باید ابلاغ در حضور دو شاهد باشد (دادگر و قوام کریمی، ۱۳۹۵، ۲۴).

۸-۳. اداره‌ی ابلاغ

در قوه‌ی قضائیه اداره‌ای به نام اداره‌ی ابلاغ وجود دارد تا سرعت و دقت ابلاغ بالا برود؛ هم‌چنین افرادی که به عنوان مأمور ابلاغ آن جا فعالیت می‌کنند باید آموزش دیده باشند. ابلاغ اوراق قضایی و دادخواست و سایر قرارها به خواننده یا مشتکی عنه انجام خواهد بود. در ابلاغ الکترونیکی اگر شماره تلفن و پست الکترونیکی خواننده یا مشتکی عنه موجود نباشد، ابلاغ به صورت فیزیکی انجام می‌شود؛ ولی مرجع قضایی باید خواننده یا مشتکی عنه را کتباً به استفاده از خدمات الکترونیکی در آتی راهنمایی کند. اگر وی در زندان یا بازداشتگاه باشد، اوراق به آدرس الکترونیکی یا ارتباطی زندان یا بازداشتگاه فرستاده می‌شود تا از طریق اداره زندان کتباً به او ابلاغ شود (دادگر و قوام کریمی، ۱۳۹۵، ۳۶).

۹-۳. ابلاغ الکترونیکی

امروزه ایمیل و پیامک جزو جدا نشدنی زندگی مردم هستند. بسیاری از امور روزمره از همین طریق و بدون اتلاف وقت صورت می‌گیرد. در زمانه‌ای که خرید هم اینترنتی است و نیازی به جابه‌جایی فیزیکی نیست، چرا اقدامات مربوط به امور قضایی که بیش از هر چیز نیازمند سرعت هستند، فیزیکی باشند! آیین‌نامه‌ای به نام «آیین‌نامه ارائه خدمات الکترونیک قضایی» وجود دارد که در آن از ابلاغ الکترونیکی هم یاد شده است.

طبق این آیین‌نامه دفاتری به نام «درگاه خدمات قضایی» یا «دفاتر خدمات قضایی» وجود دارند که شما از طریق آن‌ها می‌توانید طرح و پیگیری شکایات و سایر امور قضایی را از طریق سامانه‌های الکترونیکی یا مخابراتی انجام دهید. وقتی دفتر قضایی مدارک شما را تحویل می‌گیرد، نشانی پست الکترونیکی و شماره تلفن همراه را هم از شخص می‌خواهد و کتباً به شخص اعلام می‌کند که هر گونه اقدامی از جمله ابلاغ از طریق پیامک یا پست الکترونیکی خواهد بود. ابلاغ اوراق قضایی و دادخواست و سایر قرارها به خواننده یا مشتکی عنه از طریق سامانه الکترونیکی خواهد بود.

پس از ابلاغ الکترونیکی به خواننده یا مشتکی عنه اگر از طریق ورود به پایگاه و پس از احراز هویت به وسیله امضاء دیجیتال به اوراق و برگه‌های قضایی دسترسی پیدا کرد، ابلاغ واقعی است؛ در غیر این صورت ابلاغ قانونی خواهد بود (البته در حال حاضر تاریخ ثبت در سامانه و ارسال پیامک به تلفن همراه شخص مربوطه تاریخ دریافت ابلاغ واقعی محسوب خواهد شد مگر اینکه عذر موجهی جهت عدم دریافت پیامک وجود داشته باشد که در صورت وجود عذر موجه، ابلاغ می‌تواند قانونی محسوب شود)؛ بنابراین، از طریق فرایند ابلاغ الکترونیکی نیز ابلاغ واقعی و قانونی امکان‌پذیر است.

ابلاغ به افراد دیگری که به نوعی در دعوا دخیل هستند مانند کسی که وثیقه گذاشته نیز به صورت الکترونیک خواهد بود. به طور کلی تمام مراحل دعوایی که الکترونیکی آغاز شود، الکترونیکی خواهد بود (دادگر و قوام کریمی، ۱۳۹۵، ۴۸).

۴. سیاست‌های سازمان فناوری اطلاعات و ابلاغ الکترونیک

ابلاغ الکترونیکی یکی از برنامه‌هایی است که این نهاد با پیگیری‌های لازم و جامع در حال انجام است و خوشبختانه با اقبال عموم نیز مواجه شده است. برنامه‌های حول محور الکترونیکی کردن پرونده‌ها پیش رفته و قرار بر این شد از سیستم‌های دستی فاصله گرفته و هر روز به سمت الکترونیکی کردن فعالیت‌ها به جهت دسترسی بهتر مردم و تکریم شخصیت مردم، اهمیت حریم

خصوصی، کاهش هزینه‌ها، عدم مراجعه مأمورین تقلبی احتمالی و غیره، اقدامات لازمه از حالت دستی خارج و به سمت الکترونیکی کردن پیش رود. ابلاغ الکترونیک انقلابی در سیستم فعالیت‌های دادگستری است. سیستم تمام هدف خود را مبتنی بر تکریم ارباب رجوع قرار داده و در تمامی حالات حفظ شأن و جایگاه فرد را در نظر گرفته است؛ چرا که تمامی ابلاغ‌ها از طریق سامانه یا ایمیل به فرد مورد نظر اطلاع رسانی خواهد شد. فرایندی که از سوی سیستم قضا اعلام شده تکمیل کننده سامانه‌ی سمپ و سخا است، امروز، سامانه‌ای به اسم ثنا، مخفف سامانه‌ی ثبت نام الکترونیکی را راه‌اندازی کرده و خدمات ارزنده‌ای را به شهروندان ارائه می‌دهد (کاشانی، ۱۳۸۹، ۸۹).

حساب کاربری یکی از مهمترین مفاد آیین نامه‌ی شرایط و نحوه‌ی استفاده از سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی است. پیرو این حساب نشانه‌ی الکترونیکی به هر یک از مراجعین به قوه قضائیه به منظور دسترسی راحت به سامانه ابلاغ داده می‌شود که با استفاده از این گذرواژه یا رمز شخصی می‌تواند به اطلاعات ابلاغی خود دسترسی داشته باشد؛ بنابراین افراد با مراجعه به سامانه‌ی «ثنا» (سامانه‌ی ثبت نام الکترونیکی) می‌توانند با کد شناسه خود که مانند کد ملی مختص به خود فرد می‌باشد را دریافت کند. بعد از این هر فردی برای هر کاری به دستگاه قضا مراجعه کند، باید حتماً ثبت نام الکترونیکی انجام دهد تا حساب کاربری برای او تشکیل شود.

مرکز آمار و فناوری اطاعات دادگستری وظیفه دارد شکایت و دعوا را طرح و مراتب پیگیری پرونده را از طریق سامانه‌ی سخا فراهم آورد. واحدهای قضایی موظف هستند مطابق آیین نامه به شکایات و دعاوی مطروحه رسیدگی کند که از طریق سخا به سمپ ارسال می‌شود و عدم رسیدگی به شکایات و دعاوی که از این طریق ارسال می‌شود، استنکاف از رسیدگی محسوب است.

مقام ارجاع می‌بایست شکایت یا دادخواست ثبت شده را با رعایت تخصص و ترتیب وصول، فوراً از طریق سمپ به یکی از شعب ارجاع دهد. پس از ارجاع پرونده، شماره‌ی یکتای کشوری، ردیف فرعی، شماره‌ی بایگانی و رمز پرونده، توسط سمپ ارائه خواهد شد که باید از طریق ابزارهای الکترونیکی مانند پیامک یا پست الکترونیکی در اختیار تقدیم کننده‌ی دادخواست یا شکایت قرار گیرد. معاونت آمار و فناوری اطاعات دادگستری باید در اسرع وقت امکان ارجاع خودکار پرونده را بر اساس نوع و تعداد پرونده‌ها و موجودی شعب و تخصص قضات فراهم کند و این مهم یکی از وظایفی است که قوه قضائیه بر عهده گذارده است (کاشانی، ۱۳۸۹، ۱۲۴).

۴-۱. مراحل ابلاغ الکترونیکی

در اولین گام، باید مراجعه‌ی حضوری شخص حقیقی و یا نماینده‌ی شخص حقوقی انجام شود و این مراجعه و ثبت نام در سامانه، مستلزم داشتن اصل کارت ملی و شناسنامه و برای نماینده‌ی

شخص حقوقی یا وکیل، نماینده یا قائم مقام شخص حقیقی معرفی نامه‌ی معتبر می‌باشد، ثبت اطلاعات لازم توسط دفتر و در حوزه‌های فاقد دفتر خدمات در دادگستری انجام شده و پس از ثبت نام نیز کد امنیتی به شماره همراه فرد یا ایمیل وی ارسال می‌شود.

دریافت کد امنیتی از ارباب رجوع و ثبت آن در سامانه، چاپ برگ اول اطلاعات ثبت شده، امضای برگ چاپ شده توسط ارباب رجوع، تحویل برگ امضاء شده به متصدی مربوطه برای نگهداری در بایگانی، چاپ برگ دوم اطلاعات ثبت شده و تحویل به ارباب رجوع جهت رسیدن ارباب رجوع، ارسال کد رمز شخصی به ایمیل و یا شماره همراه ارائه شده‌ی ارباب رجوع از دیگر مراحل ثبت نام در دادگستری است. طرح و پیگیری الکترونیکی دعاوی مطالبه‌ی چک، طرح و پیگیری الکترونیکی شکایات صدور چک بلا محل، ارائه الکترونیکی لایحه و مدارک پرونده‌های قضایی مربوط به چک، دریافت الکترونیک اوراق قضایی پرونده‌های مربوط به چک، کسب اطلاع از وضعیت پرونده‌های مربوط به چک از طریق سامانه و پرداخت الکترونیکی هزینه‌های دادرسی در دفاتر ارائه خدمات الکترونیک قضایی قابل انجام است. به طور قطع در عصر حاضر یکی از روش‌هایی که برای کاهش اطاله‌ی دادرسی می‌توان به آن امیدوار بود، الکترونیک کردن دادرسی و انجام اقداماتی از جمله ابلاغ الکترونیک است، در لوایح، طرح‌ها و مصوباتی که اخیراً مطرح شده، موادی به این موضوع ارتباط پیدا کرده است (ناظری، ۱۳۹۴، ۱۹).

همچنین ماده‌ی ۶۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری، صراحتاً، به این مسأله پرداخته است؛ اما باید در نظر داشت که برای بهره‌برداری مناسب از این مهم باید پیش‌نیازهای لازم اجتماعی و قانونی برای روش‌های نوین دادرسی به وجود بیاید.

ماده‌ی ۷ آیین‌نامه ارائه خدمات الکترونیک قضایی که به تصویب رئیس قوه‌ی قضائیه رسیده است، ابلاغ دادخواست و ضمایم آن و یا ابلاغ هرگونه قرار و دستور قضایی به مخاطبان ذی‌ربط را به صورت الکترونیکی امکان پذیر کرده است و بر این اساس در صورت عدم دسترسی به نشانی الکترونیک و شماره تلفن همراه، ابلاغ و احضار به صورت فیزیکی انجام خواهد شد. طبیعی است تشریفات طولانی ابلاغ در داخل یا خارج از کشور و گاهی اشتباهات مأموران ابلاغ یکی از علت‌های مهم اطاله‌ی دادرسی است.

همچنین در تبصره‌ی ۲ ماده‌ی ۶۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری که به وجود دفاتر الکترونیکی تصریح شده قوه‌ی قضائیه می‌تواند جهت طرح و پیگیری امور قضایی مراجعان موضوع این قانون در فضای مجازی نسبت به ایجاد دفاتر خدمات الکترونیک قضایی و جهت هماهنگی فعالیت دفاتر، نسبت به ایجاد کانون دفاتر خدمات الکترونیک قضایی، با استفاده از ظرفیت بخش خصوصی اقدام نماید. دفاتر خدمات الکترونیک قضایی می‌توانند از بین دفاتر اسناد رسمی و غیر آن انتخاب یا

تأسیس شوند. آیین‌نامه‌ی اجرایی این ماده ظرف سه ماه از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون توسط شورا تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد (ناظری، ۱۳۹۴، ۵).

۵. نقش مؤثر دفاتر خدمات الکترونیک قضایی در امور دادرسی

آملی لاریجانی رئیس قوه‌ی قضائیه وقت در راستای رفع اطاله‌ی دادرسی، تسریع در امور جاری محاکم و پیشگیری از وقوع جرم و استفاده از فناوری جدید در روند دادرسی، آیین‌نامه‌ی ارائه خدمات الکترونیک قضایی را در ۲۲ خرداد ۹۱ تصویب نمودند و در اجرای ماده‌ی ۲ آیین‌نامه ارائه خدمات الکترونیک قضایی به تاریخ تصویب ۱۳۹۱/۳/۲۲ رئیس قوه‌ی قضائیه، دستور العمل ضوابط و شرایط تأسیس، فعالیت و انحلال دفتر خدمات الکترونیک قضایی ابلاغ گردید.

متن دستورالعمل ضوابط و شرایط تأسیس، فعالیت و انحلال دفتر خدمات الکترونیک قضایی نیز در روزنامه‌ی رسمی منتشر شد. به موجب خدمات الکترونیک قضایی، ثبت و آغاز برخی دعاوی با هدف تسهیل امور قضایی مردم، به دفاتر قضایی سپرده شده است، این در حالی است که بسیاری از کشورهای جهان بیشتر از ۲۰ سال است که با تکنولوژی الکترونیک قضایی کار می‌کنند، یکی از مهمترین مشکلات دستگاه قضایی، اطاله‌ی دادرسی است، کارشناسان معتقدند با استفاده از نرم افزارهای حقوقی و قضایی می‌توان سرعت رسیدگی به پرونده‌ها را تا ۵۰ درصد بیشتر و دادگاه‌ها را به صورت کاملاً الکترونیکی اداره کرد. سامانه‌ی خدمات الکترونیک کمک خواهد کرد تا برخی واسطه‌ها در روند رسیدگی به یک پرونده حذف شوند و حذف این واسطه‌ها منجر به تسریع در رسیدگی پرونده‌های قضایی و کاهش اطاله‌ی دادرسی خواهد شد. دفتر خدمات الکترونیک قضایی در پیشرفت و سرعت رسیدگی به امور قضایی مردم، مؤثر بوده و مانع از صرف وقت و انرژی زیاد در امور دادرسی می‌شود.

درگاه خدمات الکترونیک قضایی به نشانی اینترنتی www.adliran.ir در دسترس مردم قرار دارد و آنان می‌توانند از این طریق شکوائیه‌های خود را ثبت و یا با استفاده از کدرگیری سوابق پرونده‌ی قضایی خود را پیگیری کنند. طرح و پیگیری الکترونیکی دعاوی مطالبه‌ی چک، طرح و پیگیری الکترونیکی شکایات صدور چک بلا محل، ارائه الکترونیکی لایحه و مدارک پرونده‌های قضایی مربوط به چک، دریافت الکترونیک اوراق قضایی پرونده‌های مربوط به چک، کسب اطلاع از وضعیت پرونده‌های مربوط به چک از طریق سامانه و پرداخت الکترونیکی هزینه‌های دادرسی در دفاتر ارائه خدمات الکترونیک قضایی قابل انجام است. به طور قطع در عصر حاضر یکی از روش‌هایی که برای کاهش اطاله‌ی دادرسی می‌توان به آن امیدوار بود، الکترونیک کردن دادرسی و انجام اقداماتی از جمله ابلاغ الکترونیک است، در لوایح، طرح‌ها و مصوباتی که اخیراً مطرح شده موادی به این موضوع ارتباط پیدا کرده است (محسنی و رضایی نژاد، ۱۳۹۱، ۱۲۶-۱۲۵).

۶. فناوری اطلاعات و دادگاه الکترونیکی

فناوری اطلاعات امروزه در همه‌ی کشورهای جهان مورد توجه بسیار قرار گرفته و دولت‌ها سعی می‌کنند با افزایش سرمایه‌گذاری‌های خود روی این بخش، از عرصه‌ی جهانی توسعه عقب نمانند. یکی از علل اصلی گسترش و علاقه‌مندی مردم جهان به این صنعت، گردش آزاد اطلاعات است که امکانات مختلفی را به صورت مساوی، در اختیار همه‌ی مردم جهان می‌گذارد. باید توجه داشت که دوسویه بودن اینترنت باعث شده که حتی حکومت‌های دیکتاتوری جهان نیز بتوانند نظرات منتقدان خود را بشنوند و مشکلات خود را اصلاح کنند. در این عرصه، هر کشور با توجه به توان تخصصی مسئولان و میزان اطلاع آن‌ها از این مقوله، پیشرفت‌های متفاوتی در توسعه‌ی فناوری اطلاعات داشته است. کشورهایی که امروزه در خط مقدم تولید دانش ایستاده‌اند، در این راه از پیشگامان استفاده و توسعه‌ی سریع این پدیده بوده و بیشترین منافع را نیز از آن خود کرده‌اند.

اگرچه امروزه دسترسی مردم به اینترنت و فضای مجازی به یکی از نیازهای اصلی و اساسی همه‌ی کشورهای جهان تبدیل شده اما ابعاد حقوقی دنیای مجازی برای بسیاری از کشورهای جهان هم هنوز ناشناخته مانده است. برای مثال، آمریکا که هماکنون سردمدار صنعت فناوری ارتباطات و اطلاعات در جهان محسوب می‌شود، هنوز قوانین شناخته شده و کاملی برای اینترنت و فضای آنلاین ندارد تا مردم بتوانند به سادگی از آن‌ها استفاده کنند. دولت آمریکا این روزها می‌کوشد با برگزاری کنفرانس‌های مختلف نظیر کنفرانس دادگاه الکترونیک، به ابعاد بیشتری از تخلّفات و جرایم اینترنتی و راهکارهای جلوگیری از آن‌ها و قانونمند شدن این مقوله بپردازد و ابعاد حقوقی در فضای مجازی را بیش از پیش برای کاربران نمایان کند. دادگاه الکترونیک در آمریکا شبکه‌ای مبتنی بر وب است که دادگاه فدرال از آن به عنوان یک جلسه واقعی دادرسی به صورت آنلاین استفاده می‌کند.

هنگام استفاده از شبکه و برای ارسال دستورها و سایر تصمیمات موقت قضایی آنلاین، دادگاه می‌تواند همانند جلسه‌ی عادی دادرسی، اظهاریه‌های کتبی و مدارک گواهی نامه را دریافت و دستوراتی صادر کند. طبق اسناد و مدارک به ثبت رسیده، دادگاه الکترونیک وابسته به دادگاه فدرال آمریکا، روز جمعه ۲۳ فوریه سال ۲۰۰۱ میلادی برای نخستین بار فعالیت خود را آغاز کرد و هم‌اکنون پس از گذشت هفت سال همچنان به فعالیت خود ادامه می‌دهد. در طول این دوره دسترسی به دادگاه الکترونیک به دو طرف و نمایندگان شان محدود شده است. تجدید نظر بر تنظیمات فنی و پروتکل دادگاه الکترونیک با استفاده از دادگاه روی شبکه و با راهنمایی‌ها و دیگر نتایجی که از دادگاه به دست می‌آید، صورت می‌گیرد. پروژه‌ی دادگستری الکترونیک یکی از مارس ۲۰۰۴ آغاز به کار کرد تا از این طریق، سندیت بیشتری به دادگاه‌های الکترونیک بخشیده شود. این طرح سه

هدف اصلی را دنبال می‌کرد که این اهداف شامل پیشرفت و به روز کردن ائتلاف‌های مختلف و تأمین فناوری‌ها، متقاعد کردن جامعه مدنی برای پذیرفتن این فناوری‌ها و متقاعد کردن حکومت و قبول نتایج حاصل از دادگستری الکترونیک می‌شد (والترز، ۱۳۸۴، ۲۸-۲۶).

از منظر قضات نیز دادگاه الکترونیک در اصل دادگاهی است که در آن حتی یک کاغذ نیز مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و سیستم مدیریت آن به طور خودکار پرونده‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد تا پس از انجام هر مرحله، پرونده به کارمند دیگر ارجاع داده شود. این مسأله باعث می‌شود که وضعیت موجود پرونده به راحتی قابل پیگیری باشد و به جای آنکه هر فرد برای دنبال کردن یک جریان قضایی ده‌ها بار به مراکز مشخص شده مراجعه کند، با پیگیری‌های الکترونیکی مراحل لازم برای پیشبرد وضعیت پرونده خود را دنبال کند. این طور که آمارهای منتشر شده از سوی قوه قضائیه نشان می‌دهد، علت ۵۵ درصد از مراجعات مردم به شعب دادگاه، اطلاع از وضعیت پرونده است که این جریان می‌تواند علاوه بر افزایش رفت و آمدهای شهری و اتلاف وقت شهروندان، هزینه‌ی زیادی را برای مردم و دولت در پی داشته باشد.

اگر برای مثال، مرکزی نظیر شورای حل اختلاف، با نمونه‌ی مجازی آن مقایسه شود، دریافت می‌گردد که این فرایند در دنیای فیزیکی چه مشکلاتی را برای افراد به همراه دارد. شورای حل اختلاف که امروزه به یکی از مراکز بسیار کارآمد در قوه‌ی قضائیه تبدیل شده است، مشکلات مردم را پیش از ورود به دادگاه در زمینه‌های مختلف حل می‌کند. یکی از این مراکز که به طور ویژه برای بازرگانان راه اندازی شده، صلاحیت رسیدگی به دو نوع پرونده‌ی حقوقی و کیفری را دارد. دفترکل در این مرکز صلاحیت شورا را برای پرونده‌های ارسال شده تأیید می‌کند. پس از تعیین این صلاحیت، پرونده ثبت می‌شود و به دبیرخانه می‌رود و پس از آن، طبق دستور رئیس مجتمع به حوزه‌ها ارجاع داده می‌شود. اگر رسیدگی به پرونده در صلاحیت شورا نبود، پرونده به دادگاه می‌رود. رئیس حوزه پرونده‌های ارجاع داده شده را امضاء می‌کند و سپس به مدیردفتر حوزه دستور ثبت و رسیدگی را می‌دهد.

باید توجه داشت که در این فرایند ممکن است پرونده ارسالی تکراری باشد، تاریخ ثبت پرونده‌ها جا به جا شود، تاریخ ابلاغ و اخطارها نادرست تعیین شوند، پرونده‌ها مفقود شود، نامه‌های اداری جا به جا شوند و در همین زمینه، اگر شورای حل اختلاف به صورت مجازی راه اندازی شود و کاربران بتوانند به آن مراجعه کنند، در وقت افراد صرفه جویی می‌شود و شاکی پرونده به جای مراجعه به مکان مورد نظر، کار خود را از طریق اینترنت دنبال می‌کند و بسیاری از مشکلات احتمالی برطرف می‌شوند. در این فضا تاریخ ابلاغ‌ها و اخطارها توسط کامپیوتر تعیین می‌شود، احتمال قصور کارمند از بین می‌رود، پرونده‌ها به ترتیب وقت‌دهی می‌شوند، از جا به جایی و به

ثبت نرسیدن آن‌ها پیشگیری می‌شود، پرونده مفقود نمی‌شود، در کوتاه‌ترین زمان و با جست و جوی ساده پیدا می‌شود و در شورای حل اختلاف الکترونیکی فرمی که برای هر یک از طرفین پرونده به صورت اینترنتی تکمیل می‌شود، ظرف کوتاه‌ترین زمان فرستاده شده و مراحل زائد حذف می‌شود. در کل باید توجه داشت که دادگاه‌های مجازی و کلیه بخش‌های وابسته به آن قابلیت انعطاف دارند و هرگونه تغییر در قانون قضایی کشورها را می‌توان در آن‌ها اعمال کرد (هندیانی و مولانا، ۱۳۹۰، ۹۹-۹۷).

بنابر این، از آنجایی که قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران همواره در پی توسعه‌ی بیشتر و حل مشکلات مردم بوده است، در تابستان سال ۱۳۸۰ رئیس قوه قضائیه مأموریت بررسی مشکلات و مسائل موجود در این قوه را به تیمی ۱۹ نفره متشکل از ۶ کارشناس مسائل سیستمی و ۱۳ کارشناس حقوقی سپرد تا آن‌ها با حضور در "مجمع قضایی شمیران" به بررسی سیستمی و گردش پرونده در آن محل بپردازند.

نتیجه‌ی تلاش یک ساله‌ی این گروه، انتشار ۱۳ جلد کتاب شامل ۱۱ جلد مطالعات استراتژیک، یک جلد مطالعات تطبیقی از ۲۰ کشور جهان و یک جلد کتاب "تحلیل و بررسی وضعیت موجود و راهکارهای آینده" بود. در این کتاب‌ها با استفاده از ماتریس و دیاگرام، مسائل و مشکلات بر سر راه توسعه‌ی قضایی کشور به تصویر کشیده شده و هشت استراتژی مهم برای مرتفع شدن آن‌ها پیشنهاد و بر همین اساس طرح ۱۰ ساله توسعه قضایی نیز ارائه شد.

مکانیزه کردن قوه قضائیه یکی از هشت استراتژی مهمی بود که برای توسعه‌ی قضایی کشور پیشنهاد و به منظور محقق شدن این امر، چندین طرح تعریف شد که دادگاه الکترونیکی یکی از طرح‌های تعریف شده در این بخش بود. آنچه که امروزه برای دادگاه‌های الکترونیکی در ایران در نظر گرفته شده، شامل شناخت وضعیت موجود جریان پرونده‌های قضایی، طراحی و ساخت نرم-افزار، نصب، آموزش و راه‌اندازی سامانه مدیریت پرونده در مجتمع الکترونیکی، راه‌اندازی ابتدایی سامانه در چند مجتمع تهران و استان منتخب و به تبع آن راه‌اندازی کامل سامانه مذکور در همه واحدهای قضایی می‌شود که قوه قضایی با سرمایه‌گذاری‌های لازم، این طرح‌ها را دنبال می‌کند. مسئولان این طرح فعالیت خود را از تابستان ۱۳۸۱ با هدف افزایش سرعت و بهبود دقت در رسیدگی به پرونده‌ها، کاهش هزینه، جلوگیری از ورود داده‌های تکراری، خودکارسازی عملیات دادگاه‌ها و همچنین امکان دسترسی سریع و آسان به سوابق قضایی افراد در سراسر کشور آغاز کردند (زرکلام، ۱۳۹۱، ۱۳۹).

زمستان سال ۱۳۸۲ پیش‌نمایش اولیه سیستم نرم‌افزاری آیین دادرسی مدنی الکترونیکی آماده و راه‌اندازی شد. بعد از یک ماه و نیم بررسی و مشخص شدن مشکلات و ضعف‌های سیستم،

طراحی مجدد آن شروع شد. مهر ۱۳۸۴ و پس از پایان فعالیت آزمایشی این طرح و مستقل شدن مجتمع عدالت، این مجتمع به عنوان نخستین دادگاه مدنی الکترونیکی فعالیت خود را به صورت کاملاً مکانیزه آغاز کرد.

پس از راه اندازی دادگاه مدنی الکترونیکی، دادرسی قم نخستین دادرسی کیفری کشور بود که در بهمن ۱۳۸۴ برای این منظور انتخاب شد. از آنجایی که این پروژه از نخستین طرح‌های الکترونیکی در قوه قضائیه محسوب می‌شود، شاید بتوان آن را یکی از گران‌ترین پروژه‌های فناوری اطلاعات در کشور دانست. این طور که برخی اسناد و مدارک منتشر شده نشان می‌دهد، در آغاز ۵۳ میلیارد و ۷۰۰ میلیون ریال از سوی طرح توسعه کاربری فناوری اطلاعات (تکفا) برای پروژه دادگاه الکترونیکی پیش بینی شد و سال گذشته کارشناسان حدود ۱۴۰ میلیارد ریال برای تأمین تجهیزات این طرح اختصاص دادند. طراحی نرم افزار این پروژه در نخستین بهره برداری نزدیک به ۱۰ میلیارد ریال هزینه داشته و به تبع آن، بقیه بودجه‌های پیش‌بینی شده صرف تهیه شبکه‌های LAN و VPN برای آن نهاد در سطح کشور خواهد شد.

وضعیت کنونی در حالی که پروژه دادگاه الکترونیکی و تکمیل آن در داخل کشور همچنان دنبال می‌شود، رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح چندی پیش اعلام کرد که طرح گسترش دادرسی الکترونیکی که سال گذشته فقط در تهران دنبال شده بود، طی سال جاری در استان‌های کشور گسترش می‌یابد. طرح دادرسی الکترونیکی عاملی برای افزایش سرعت و دقت در رسیدگی به پرونده‌ها و بهبود کیفیت مدیریت کار است که افزایش سرمایه گذاری روی آن می‌تواند نتایج قابل توجهی را به همراه داشته باشد.

استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و توسعه نرم افزاری مهمترین برنامه‌ی قوه قضائیه محسوب می‌شود، اتصال شعب دادرسی سراسر کشور به شبکه‌ی الکترونیکی و استفاده از نرم‌افزار ویژه در این زمینه را تأیید کرد. با این اقدام افزایش کیفیت دادرسی، سرعت و دقت در رسیدگی، ایجاد بانک اطلاعات، جلوگیری از تکرار طرح دعاوی، استعلام از مراجع مختلف با تعامل سایر دستگاه‌ها و نظارت بر پرونده‌ها، از دستاوردهای مهم استفاده از این نرم افزارها در شبکه‌ی الکترونیکی قوه قضائیه خواهد بود.

پیشگیری از جرایم و تخلفات اداری از دیگر مزایای استفاده از این سیستم است، که در این سیستم مراجعان به دادرسی آخرین اطلاعات پرونده خود را مشاهده می‌کنند. زیرساخت‌های شبکه الکترونیکی قوه قضائیه کشور هم‌اکنون به گونه‌ای طراحی شده است تا در همه‌ی شعب دادگاه‌ها، امکان نصب این نرم افزار فراهم شود که بر اساس اخبار رسیده، این نرم افزار هم‌اکنون در ۲۲ مرکز

استان اجرایی شده است و در آینده‌ی نزدیک ۸ استان دیگر به این تجهیزات مجهز می‌شوند (زرکلام، ۱۳۹۱، ۱۴۳).

با وجود افزایش ورودی پرونده‌ها به دستگاه قضایی؛ اما تمام تلاش دادگستری‌ها برای کاهش اطلاعاتی دادرسی و تسریع در رسیدگی به پرونده‌ها است، برای تحقق این امر هم راهکارهای مختلفی در دستورکار قرار گرفته حذف بروکراسی‌های دستی و الکترونیکی شدن امور یکی از مهمترین برنامه‌هایی است که از سوی مسئولان قضایی پیگیری می‌شود. تشکیل دفاتر خدمات الکترونیک قضایی هم در همین راستا فعال شده‌اند تا هم بخشی از تصدی‌گری‌ها از دوش دادگستری‌ها برداشته شده و هم کارها با سرعت بیشتری پیگیری شود (محسنی و رضایی نژاد، ۱۳۹۱، ۱۱۹).

نتیجه‌گیری

امروزه، در قوه‌ی قضائیه، حجم بسیار بالای پرونده‌های جاری و از سوی دیگر تعداد بالای پرونده‌های ورودی سیر صعودی دارد. از سوی دیگر تحمیل هزینه‌ها و طولانی شدن روند دادرسی، موجب کاهش دقت در رسیدگی و در نهایت نارضایتی مردم می‌گردد. یکی از روش‌هایی که برای کاهش اطلاعاتی دادرسی، اکنون استفاده می‌شود، الکترونیک کردن دادرسی و انجام اقداماتی از جمله ابلاغ الکترونیک است. آنچه می‌توان گفت این است که بی شک ابلاغ الکترونیکی بر روند رسیدگی به پرونده‌های قضایی مؤثر است. افزایش کیفیت دادرسی، افزایش سرعت دادرسی، دادن خدمات الکترونیک به مردم و طرفین پرونده، ارتقاء توان نظارت قضایی و اصلاح نظام آماری، افزایش سرعت پاسخگویی، عدم نیاز مراجعه به دادگاه، کنترل شبانه روزی پرونده از مزایای ابلاغ الکترونیکی است.

هر چند بعضی مواقع، به علت قانع نبودن و مفهوم نبودن از متن ابلاغیه الکترونیکی نیاز به ملاقات رودرروی وکیل وجود دارد. از دیدگاه مراجعه کنندگان به قوه‌ی قضائیه خدمات قضایی الکترونیکی با وجود شباهت زیادی با خدمات قضایی سنتی، تفاوت‌هایی با آن دارد و لازمه‌ی زیرساخت اجرایی و تدوین قوانین متناسب با آن وضع شود؛ ثانیاً، این نوع خدمات قضایی الکترونیکی همچون کاهش اطلاعاتی دادرسی، افزایش کیفیت خدمات قضایی، عدالت در خدمات قضایی و افزایش رضایت‌مندی شهروندان باید مورد توجه جدی صاحب نظران حقوقی و مسئولان دستگاه قضایی قرار گیرد.

آنچه باید گفت این است که نقش سامانه‌ی سیستم مدیریت پرونده‌ی قضایی (CMS)^۱ در راستای سرعت بخشیدن و تسهیل امور و کاهش اطلاعاتی دادرسی بی بدیل است؛ بنابر اعلام مرکز

^۱. Case Management System.

آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه، خودکارسازی فرایند رسیدگی از طریق ایجاد و توسعه سیستم مدیریت پرونده قضایی (سمپ) بدون تردید یکی از برجسته‌ترین این کاربردها به شمار می‌آید. یقیناً بروز مشکلات مربوط به زیر ساخت‌های مخابراتی از عوامل کاهش سرعت رسیدگی به پرونده‌های قضایی است و در این زمینه باید تمامی جنبه سخت‌افزاری و نرم‌افزاری سامانه پیگیری پرونده‌های قضایی مورد توجه قرار گیرد. پیگیری‌های شبانه روزی و حل مشکلات سامانه و اینترنتی و آپدیت کردن برنامه‌های ارائه ابلاغ الکترونیکی می‌تواند در سرعت رسیدگی به پرونده‌های قضایی مؤثر واقع شود. قبلاً اشاره شد که دادگاه الکترونیک در اصل دادگاهی است که در آن حتی یک کاغذ نیز مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و سیستم مدیریت آن به طور خودکار پرونده‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد تا پس از انجام هر مرحله، پرونده به کارمند دیگر ارجاع داده شود.

این مسأله باعث می‌شود که وضعیّت موجود پرونده به راحتی قابل پیگیری باشد و به جای آنکه هر فرد برای دنبال کردن یک جریان قضایی ده‌ها بار به مراکز مشخص شده مراجعه کند، با پیگیری‌های الکترونیکی مراحل لازم برای پیشبرد وضعیّت پرونده خود را دنبال کند. بی‌شک، بروز مشکلات مخابراتی می‌تواند از جنبه‌ی زمان رسیدگی به پرونده‌های قضایی به آن خلل وارد کند و با توجه به اینکه مراجعان از این سیستم انتظار پاسخ‌گویی در اسرع وقت را دارند، ممکن است منجر به نارضایی آنها گردد؛ لذا باید این مسائل مورد توجه قوه قضائیه و بنیان آن قرار گیرد. در واقع طرح دادرسی الکترونیکی باید عاملی برای افزایش سرعت و دقت در رسیدگی به پرونده‌ها و بهبود کیفیت مدیریت کار باشد و افزایش سرمایه‌گذاری روی آن بتواند نتایج قابل توجهی را به همراه داشته باشد.

در اینجا لازم به اشاره است که ایجاد مانع بر اخلاص کنندگان عدالت قضایی در روند دادرسی از جمله ثبت شهادت در سامانه یکی از مواردی است که دارای اهمیت قضایی و بحث برانگیز پیرامون جرایم علیه عدالت قضایی و اخلاص در روند دادرسی است. از جمله موارد قابل اشاره بعضاً معرفی شهودی از ناحیه طرفین است که در حقیقت گواهان واقعی نبوده و در مقابل اقدام به شهادت کذب مبالغی را دریافت می‌دارند.

سامانه الکترونیک قضایی به همین دلایل اقدام به ثبت اسامی گواهان یا مطلعین همراه با شماره پرونده‌ی استنادی می‌نماید تا در دفعات بعدی و پرونده‌های دیگر قضات به ماهیّت اقدامات شهود پی برده و احراز شهادت شهود شرعی و دارای صداقت را از شهود دارای خدعه و غیر واقعی تشخیص بدهند. همچنین سامانه‌های الکترونیکی به خوبی قادر به ثبت و ذخیره‌ی کلیه اطلاعات سجل کیفری افراد هستند که در زمان لازم در اختیار قضات دادگاه‌ها قرار داده می‌شود. نتیجه‌ی این امور، جلوگیری از اخلاص در روند دادرسی است. جرایم علیه عدالت قضایی و اخلاص در فرایند

دادرسی در محاکم بین المللی از جمله اساسنامه روم، مربوط به دادگاه کیفری بین المللی (ICC) نیز جرم انگاری شده اند (ماده ۷۰ و ۷۱ اساسنامه روم).

در پایان باید گفت که ابلاغ الکترونیکی در روند رسیدگی به پرونده‌های قضایی تأثیر مثبت دارد. به طوری که با این اقدام افزایش کیفیت دادرسی، سرعت و دقت در رسیدگی، ایجاد بانک اطلاعات، جلوگیری از تکرار طرح دعاوی، استعلام از مراجع مختلف با تعامل سایر دستگاه‌ها و نظارت بر پرونده‌ها، از دستاوردهای مهم استفاده از این نرم افزارهای در شبکه الکترونیکی قوه قضائیه خواهد بود. پیشگیری از جرایم و تخلفات اداری از دیگر مزایای استفاده از این سیستم است، که در این سیستم مراجعان به دادرسی‌ها آخرین اطلاعات پرونده خود را مشاهده می‌کنند. در یک نتیجه‌گیری کلی باید گفت که ابلاغ الکترونیکی اگر مجهز به سامانه‌های قوی پاسخ‌گویی باشد و مراجعان را در هنگام مراجعه به سایت با مشکلات سخت افزاری رو به رو نکند، می‌تواند تأثیر زیادی در کاهش زمان رسیدگی به پرونده‌های قضایی و روند پاسخگویی داشته باشد.

کتاب شناسی

۱. حاجی تبار فیروزجایی، حسن، (۱۳۹۲)، « جرائم علیه تسهیل‌کنندگان عدالت قضایی و پیشگیری از آن »، نشریه مطالعات پیشگیری از جرم، تابستان، شماره ۲۷، ۷.
۲. دادگر، سیدمحسن، قوام کریمی، مهدی، (۱۳۹۵)، « نقش سامانه‌ها و خدمات الکترونیکی و تأثیر آن بر افزایش و دقت دادرسی در نظام حقوقی ایران »، کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز، پژوهش شرکت ایده بازار صنعت سبز.
۳. زراعت، عباس، مهاجری، علی (۱۳۸۷)، شرح قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری، جلد اول، قم، نشر فیض.
۴. زرکلام، ستار، (۱۳۹۱)، « دادرسی‌های الکترونیکی؛ ضرورت‌ها، الزامات و چالش‌ها »، مجله آموزه‌های حقوق کیفری دانشگاه علوم اسلامی رضوی، سال دوم، شماره ۳، ۱۵۰-۱۲۹.
۵. سهراب بیگ، امیر، (۱۳۸۰)، « راهکارهای غلبه بر اطاله دادرسی »، تهران، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.
۶. شاهسون، مهدی، خجسته بخت، مجتبی، (۱۳۸۸)، « سیستم مدیریت پرونده‌های قضایی ». تهران، روزنامه رسمی کشور.
۷. کاشانی، سید محمود، (۱۳۸۹)، استانداردهای جهانی دادگستری، تهران، نشر میزان.
۸. گلباغی ماسوله، سید علی جبار؛ ملک مطبوعی، ساسان (۱۴۰۱)، « پیشگیری وضعی با رویکرد طراحی محیطی در کاهش سرقت منازل اجتماعی » فصلنامه، آموزه‌های فقه و حقوق جزا، شماره ۲، ۱۰۶-۸۵.
۹. محسنی، حسن، رضایی نژاد، همایون، (۱۳۹۱)، « دادگستری و پیشرفت فن آوری اطلاعات و ارتباطات »، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره چهارم، شماره دوم، ۱۱۷-۱۳۲.

۱۰. میرمحمد صادقی، حسین، عابد، رسول، (۱۳۹۱)، «صلاحیت دادگاه کیفری بین المللی در رسیدگی به جرایم علیه عدالت کیفری با مطالعه موردی پرونده توماس لوبانگو»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره هفدهم، شماره ۵۷، ۲۰۴-۱۸۱.

۱۱. ناظری، امیرحسین، (۱۳۹۴)، «بررسی تأثیر بکارگیری سیستم مدیریت پرونده قضایی CMS در بهبود فرایند دادرسی کیفری مطالعه موردی: مجتمع قضائی امام خمینی ره مشهد»، کنفرانس ملی چارسوی علوم انسانی، ۲۲-۱.

۱۲. والترز، استن بی، (۱۳۸۴)، «کاهش و اجتناب از وقوع اعترافات اشتباه»، مهدی جاوید، مجله کارآگاه، آبان و دی، شماره ۱۹ و ۱۸، ۲۴-۳۶.

۱۳. هندیانی، عبدالله، مولانا، شقایق، (۱۳۹۰)، «تأثیر دلایل سستی بر بروز اشتباهات قضایی در پرونده‌های کیفری»، مجله کارآگاه، دوره دوم، سال چهارم، ۸۵-۱۰۸.

14. Fabri, M., F. Contini (eds), (2003), **Judicial Electronic Data Interchange in Europe: Applications, Policies and Trends**, Bologna, Lo Scarabeo.

15. Loveday, B., (2000), « **Adress to EGPA Conference, Cape Sounion, Greece** » in M.Fabri et al. (eds), « **The Challenge of Change for Judicial Systems** », IOS Press.

16. Velicogna, M., (2007), « **Tems and ICT What can be Learned from Europe?** », Utrecht law review, Volume 3, Issue 1.